

KOVÁCS NÁNDOR

Párhuzamos életképek II.

Franja Baba aranyműves

Siket Josip zlatar

Az embert alakító közvetett és közvetlen tapasztalások legtöbbször kihullnak az emlékezetből. Gondolkodásmódunk, ízlés- és érzésvilágunk azonban gyakran még a sajátunkénak vélt mozdulatok részleteiben is őrzi hatásukat.

(Mezey Katalin: Nemzetiségi kérdés)

*

Írásos feljegyzések családomról. Nem sok, és nem túl régre visszanyúlók, de életeket, súlyosan megszenvedett időket idéznek.

Öregapám az első világháborúban szerzett lábsebesülése után sántán bicegett az akkortájt alakuló faluban. A katonai ellátási törvény határozmányaiából való kivonat, amelyeket a nyugdíjas rokkantak számára adtak ki a magyar Szent Korona országaira vonatkozó érvényességgel, arra utal, hogy nyugdíjat is kapott. A templom szentelését követően, 1925-től sekrestyész és harangozó volt, ám az 1930-ban lejegyzett búcsúztató és jegyesi énekek kántori tevékenységéről is tanúskodnak.

*

A családi imakönyv első lapjára írt bejegyzés maradt csupán fenn, Terus néném gondoskodása folytán, nagyapám lassan rajzolt betűivel.

Kovács Mátyás és neje, Somogyi Mária családja:
Vera, született 1909. február 3-án, Erzsi, szül. 1910. október 14-én, Ferencz, szül. 1912. február 9-én, Piroska, szül. 1914. január 18-án, Maris-

ka, szül. 1915. szeptember 20-án, Juliska, szül. 1917. december 18-án, Annuska, szül. 1919. december 5-én, Péter, szül. 1921. június 27-én, Rudolf, szül. 1924. április 30-án, Rózsika, szül. 1927. január 5-én. Teréziát már nem volt, aki bejegyezze.

*

Levelezőlap

Ára 18 fillér, 1944.július 11.

Tek. KOVÁCS MÁTYÁS

Harangozó
u.p. Istenföldje
Gunaras
Bács b.v.m

Dicsértessék a Jézus, kedves szüleim, apám és édesanyám!

Tudatom magukkal, hogy a héten vagy a jövő héten megyünk 3-rom napi gyakorlatra, és nem tudom, hogy mikor indulunk, azért írok most kettőt és kérem édes szüleimet, ha

küldenek valami kis ennivalót, akkor minél előbb, hogy itthon érjen. Szégyellem, de mit tegyek? Már attól tartok, hogy összeszidnak, hogy kérek, de hát, ha mindig anyus küldi, akkor majd az öreg tata haragszik meg.

Már haragszok magamra is, hogy kérni kell, de, majd ha hazamegyek, akkor majd másképp lesz. Isten velük. Sokszor csókolok mindenkit, és kívánok sok egészséget mindnyájuknak. Isten velük. Írjanak!

Feladó: Kovács Péter honv.
2/II husz.oszt. nh fegy. század
Szabadka

*

Tábori postai levelezőlap

Magyarország kitartása és áldozatkészsége
teszi győzelmessé fegyvereinket
Hivatalos feljegyzés: Ellenőrizve 44.IX/16

Cím: Tek. Hegedűs János

u. p.
Istenföldje
Gunaras
Bács m.

Kelt 9.hó 15-én

Dicsértessék a Jézus, szeretett, kedves testvér,
sógor és a kis babák!

Örömmel tudatom, hogy 8-kán írt leveleiket
megkaptam. Nagyon szép levél. Könnyes szem-
mel olvastam át kétszer. Egyszer azért, mert Kis-
asszony napján írtad. Rágondoltam a szép bú-
csúra, a szépen öltözött kisgyerekekre, és én
nem látom őket. Édes kisfiamnak vajon ki vett fű-
tyűlőt? Istenem, légy irgalmas hozzám, segíts
haza! Édes testvér, igazán szépen köszönöm,
hogy Kisasszony napján rám gondoltál. A temp-
lomi képet megkaptam, csak a Lacikámét nem.
Kedves neném és sógor, a jó Isten adjon sok
egészséget és sok szerencsét. Isten keze áldjon
meg bennünket!

Sok csókot küldök a kicsinyeknek is. Írjatok!

Feladó: Kovács Péter

Rendfokozata: honvéd
Tábori posta szám:D/628

*

Tábori postai levelezőlap
Magyarország kitartása és áldozatkészsége
teszi győzelmessé fegyvereinket!
Hivatalos feljegyzések:
1944. szept. 23.
Ellenőrizve

Harangozó

Kovács Mátyás

u.p.Istenföldje
Gunaras
Bács m.

Kelt 9. hó 23-án

Szeretett kedves szüleim. Én hála a jó Istennek
egészséges vagyok, amit maguknak viszont kívánok.

Kedves jó szüleim, örömmel tudatom magukkal,
hogy, ha a jó Isten segít, hamarosan haza fogok menni.
Jó Istenem segíts meg. Édes szüleim, már régen írtam
igazán, de nem tehetek róla, olyan sorba voltunk, hogy
nem bírtam írni. A Sanyi is velem van most már. Csak
a Matyi sebesült meg a lábára. Más újságot nem tudok.
Levelet írtam mindenkinek. Rózsikámnak és
Teruskámnak egy-egy képeslapot küldök. Pirosnak,
Őrsinek is, csak a Verának nem jutott, majd írok őne-
kik is. Addig is sok szerető csókot küldök minden test-
véremnek. Isten áldását kérem mindnyájuknak. Írjanak!
Én is írok! Isten velük. Sok csókot küldök...

Feladó: Kovács Péter

Rendfokozat: honvéd
Tábori posta száma: D/628

*

– A határmódosítást követően kívül rekedt ma-
gyarok önként mondtak le magyar állampolgárságukról
– fejtegette Varga Imre, a Határon Túli Magyarok Hiva-
talának főosztályvezetője.

– Nocsak!!

Kovács Péter honvédhuszár állampolgárság nél-
kül halt meg, akárcsak az 1800-as években született
édesapja és édesanyja. Én ötvenkét évesen kaptam ju-
goszláv állampolgárságot, mert egyébként nem
hosszabbították volna meg útleveletem.

*

Szabadkán a fiatal iskolaorvos vallatott afelől,
hogy mit jelent a keresztnemem.

– Semmit – válaszoltam.

– Hogyhogy semmit? A Branimir (békevédő), a
Srboljub (szerbimádó), a Ratimir (háború és a béke
összetétele), mindnek értelme, jelentése van, a tiédnek
nincs??

– Azt tudom, hogy a Ferdinándból alakult ma-
gyarrá, mégis a magyar hangzása miatt szeretem –

próbáltam volna elmagyarázni neki, de alig beszéltem a szerbhorvát nyelvet.

– Egy ötödikes gyereknek már legalább beszélni illenék szerbül! – oktatott ki a doktor úr, aki viszont egy mukkot sem tudott magyarul.

*

Egymás után tűnnek el a faluból a gangos végházak, a napsugaras tűzfalakkal és a gangból az utcára nyíló kapukkal. Mintha a korszerű életet csak a tízszer-tízes épületekben lehetne kialakítani. Így tűnt el a gyermekkorom mozzanatait őrző Zahora-ház a falu központjából. Pedig itt ébresztett fel Imre bátyám a hosszantartó mély álmomból, amelybe akkor zuhantam, amikor anyám néneje, Örzse nena mákhajteaival itatott meg, ne sírjon a gyerek éjszakánként. Hogy baj van – mesélik –, látták már, amikor átaludva az éjszakát és a nappalt egyre csak nem ébredtem fel. A záróban nevelkedett Örzse nenának ekkor eszébe jutott, hogy a család legidősebb férfi tagjának az utcáról kell zörögnie az ablak belső felén. Nagy megkönnyebbülés volt a bölcsőm körül állóknak, amikor Imre bátyám kiemelte az ablaktáblát, megfordította és így már az utcáról, de mégis a belső felét kocogtatta meg és én nyöszörögni kezdtem. Itt szembesültem később az első vadállattal is. Medvetáncoltató cigány járta a falut, és a gang kaput kinyitva boton vezette maga után a nagy barna medvét, hogy az udvaron megitassa. De innen jártunk át bátyámmal a szemközti házba Szunomárékhoz, Brasnyó István nagyszüleihez körtét szedni.

Hiába szegeltük ki a nagykapura a denevért, szerencsét sem nekünk, sem pedig a ház fennmaradásának nem hozott. Miután új házba költöztünk, Varga Tiborék – aki akkor a Pionír gyermeklap kistudósítója volt, és éppen ezért csodáltam – átépítették. Vele együtt átépült azonban a többi ház is. Mintha mindenki sietett volna megszabadulni múltjától, a múltira emlékeztető tárgyi emlékektől.

*

A Szőke tanítóházaspár egy-két évet dolgozott a faluban, ám ez is elegendő volt ahhoz, hogy megtapasztaljuk, nem minden tanár akarja bennünk megismisíteni az évezredek során kialakult, a szülőről gyermekére szálló értékrendet. Ők ketten, és az őket követő Kancsár Eszter, meg a fizikát tanító Pajor, szép példáját adták, miként lehet a meglevő erkölcsrendre építkezve bővíteni az ismeret- és tudásanyagot. Talán

nem véletlen, hogy ezek a tanítók már nem is a kolhoz-típusú tanítólakásokban, hanem külön házakban laktak. Szőke Máté és Ilonka lakása az új iskolához közel, a falu főutcáján végig húzódó, Völgyet Verbásszal összekötő kisvasút mellett volt, míg Eszti tanító néni a temetőutcában lakott. Egy alkalommal, az öccsével jártam szobájukban, és akkor döbbsentem rá, a szalmazsák helyett lehet matracot is tenni az ágyba.

*

Miután az első osztályt Szlivka Gizella tanító néni megismételtette velem, Szőke Ilonka építgette fel bennem újra az önbizalmamat. Kevés olvasnivaló volt otthon. Pontosabban egyetlen vastag könyv hevert a fal mellett az előszobában. A zsírpapírszerű finom fényes lapjai tökéletesen megfeleleltek arra, hogy apám a kapálásba és aratásba menet egész nyáron egy-egy lapot kitépve ebbe csomagolja a szalonnát. Legalábbis, amíg beleolvasva fel nem fedeztem Ödüsszeusz megpróbáltatásait. Harmadikos voltam ekkor, így az iskolai könyvtárat vezető Eszti tanító néni már nem csodálkozott, amikor a kétkötetes Fecskék és Fruskák, a nagy felfedező ifjúsági regényt kértem. A második kötetet a marhaakol mellett, a tragacson ülve olvastam másodjára, amikor a disznók kitörtek. Mire visszaértem, a Bimbó nevű üsző szájából menthettem csak meg néhány oldalt a könyvből.

*

Szabadka sárga keramikatéglával kirakott utcáin a lovak patkóinak éles kopogása bővült el, meg a nyugodt, tartósnak ígérkező élet a múlt század lombjaiba burkolózott városban. A díszes épületek még teljes pompájukkal dúsitották a zsongást. Az állomásnál a hordárok kocsijai leláncoltan várták a hajnali piacozókat, akik vonaton vagy a villamosok kábult zötykölődésével érkeztek. Vasárnaponként, a szentmise után még volt idő a ráérős beszélgetésekre a városháza melletti téren, az emberpiacon.

– Infravörös festékük van-e? – kiált be a festékes üzlet nyitott ajtaján Gulyás.

– Az nincs – volt a válasz –, de nagyon szép ibolyántúli színt kaptunk a napokban...

*

Zajlott a becsei magyar középiskolások művészeti vetélkedőjének elődöntője. Három verssel indultam, és jutottam be a döntőbe. Osztálytársaim körülfogtak, és mondták, keressem fel a honvédelem tanárt. Gondoltam, igazolnom kell, miért maradtam el az óráról.

– Gratulálok a továbbjutásért – mondta meglepetésemre a honvédelem tanára, a magyartanárom helyett.

*

A gépészeti technikumban volt tanárainkkal kezdtem dolgozni. Egyik lukasórán Szabó János, egykori magyartanárom ült mellém, foglaljam már össze neki a modern magyar irodalmat.

*

A vetélkedő után Garai keresett fel otthon.

– Itt élünk egy városban, és semmit sem tudunk egymásról, pedig a gimiben Danyi, Fekete, Szombathy, a technikumból pedig Bognár és te is írtok. Össze kellene fognunk..

– Rendben. Alakítsunk egy irodalmi kört..

– Hogyan nevezzük?

– Kosztolányiról semmi sincs elnevezve ebben a városban, az ő nevét kell viselnünk – mondtam a kapuban, amikor kikísértem Garait. 1968-ban tehát megalakult a Kosztolányi Kör.

*

A munkásegyletem pinchehelyiségét kaptuk el használatra, ahol a Kosztolányi-kutató Kiss Ferenc, ha Szabadkán volt, mindig felkeresett bennünket. Éjszakákba nyúló beszélgetéseken mesélte el, milyen áron tudott egy-egy Kosztolányi-levélhez hozzájutni.

*

– Nézd, ki van itt! – kiáltott fel egy hang az Andrassy, akkor Népköztársaság úti Ádám-sörözőben. A hang felé tekintettem. Kiss Ferenc integetett felém az egyik asztaltársaságtól.

– Éppen a Hurrá összejövetelét tartjuk. Ül le köztünk – mondta, míg kezem fogtam Kovács Istvánnal, Kiss Gy. Csabával és a többiekkel.

Pár perc múlva valaki hátulról átfogta vállam.

– Hozzánk is átnézhetnél – szólt Rózsa Endre. Engem mindig kihagysz látogatásaidból.

Átültem hozzá, és megígértem, legközelebb csak őt keresem fel. Évek múltán került kezembe lakcíme. Újévi lapot küldtem neki. Még az évben jártak Oláhék Szabadkán, és mondták, Bandi két éve meghalt. Üdvözlőlapom már nem jutott el a kezébe.

*

– Tulajdonképpen mit akarnak Boriék a jugoszláviai magyar irodalom hangoztatásával? – vetette fel Rózsa Endre, amikor a Kilencek irodalmi fellépése után egy-két napig még Szabadkán maradt, és átbeszélgettük az éjszakát Garaiék Kiskőrösi úti szállásán.

– Olyan ez, mintha az embernek amputálnák végtagjait, és azt várnánk el, hogy mesterséges nedvekkel táplálva önálló életre keljenek – mondtam.

– No, azért sántít ez a hasonlat – fogalmazott tapintatosan Garai Laci.

Három évtized távlatából viszont már sem bardságnak, sem pedig sutának nem tűnik az akkori hasonlat. A jugoszláviai magyar irodalom, úgy ahogy volt, eltűnt, de – ha tépázottan is – megmaradt a magyar irodalom a Délvidéken.

*

Késő este zömmel az utcasöprők vették birtokba az utcákat. Itt-ott lehetett csak látni egy-egy hazafelé tartó járókelőt. A színházklubból Pataki László lépett ki kapatosan. Gubics, a bandzsál szemű kereskedőinas a korzón hozzálépett.

– Művész úr, mit szól az utak foltozásához? – mutatott a feltöredezett betonra a tollforgató boltos.

– Nem foltozni, újat kell itt teremteni!!

*

– Mit akartok ti? – kérdezte Kollár Feri, az izgága szélhámos a költőtől, amikor híre ment, a fiatal írók happeninget szerveznek.

– Revolúciót! – préselte ki magából Gulyás. A francia forradalom óta számára ez az egyetlen szó tartalmazta az egész eszmerendszert.

*

Hírek kaptak szárnyra, hogy a fiatal írók a happeningen elégetik a tópartiságot megtestesítő Dévavári, Urbán és Lévai bábúit. Újvidéki újságírók és fotóriporterek lepték meg a várost 1968 augusztusában. Egyetlen idős író sem találtak itthon, valamennyi-

üknek sürgős dolga akadt. Vlaovics hatalmas fényképezőgéppel nyakában simogatta szakállát,

– No, öreg, akkor mi lesz??

– Semmi különös, mondtam, most készül az est érdemi része!!

*

A happeningre való készülődés közben Garai Lacival nagyméretű kartondobozokért karikáztuk körbe a várost. Végig a párhuzamos úton a többpártrendszer előnyeiről és szükségszerűségéről beszélgettünk. Valahogy úgy voltunk vele, a szocializmus krémszerű álnokságából elég volt, mert a fene nagy jugoszlávság hirdetéssel a nemzeti öntudat elsorvasztását, a kisebbségek beolvasztását szorgalmazzák. A bánáti iskolákban már a magyar osztályok szűnnek meg egymás után úgy, hogy iratkozáskor a szülőknek az sugallják, eddig minden magyar gyereket szerb osztályba íratnak, és így nem lesz elegendő jelentkező a magyar osztály indításához. Néhány évtized múltán ugyanezzel a módszerrel kezdték Szabadkán is felszámolni az osztályokat. Tehették, hiszen a felnövő nemzedékek zöménél már elhalványult a nemzethez való ragaszkodás, ha kérdőív kitöltésekor megkérdezték, mit írnak a nemzetiség rubrikában, legtöbbször az volt a válasz, mindegy, írja, hogy jugoszláv.

*

A Subotičanka Italgárból hatalmas kartondobozokat kaptunk. Sikerült belőlük méreteiben a valósággal azonos nagyságú tankot készítenünk. Színhatását Török Pista adta meg.

– Vigyázzatok – intett bennünket a csurgói festő –, arra törekedjétek, hogy az emberek szeressenek benneteket. (Később anyám többször emlékeztetett erre.)

*

Estefelé kamionra tettük a tankot, és a vasútállomáshoz, majd a színház elé parkoltunk vele.

– Fiaim, Magyarországról jöttök? – kérdezte egy néni, amikor meghallotta, hogy magyarul beszélünk. Szemét egy pillanatra sem vette le a tank sötéten előre meredő csövéreől.

Verseket, dalokat recsegtet a hangszórókból. A földön álló tankra benzint locsoltunk és a pillanatok alatt

összeverődött hatalmas tömeg ámulatára fehér galamb röpködött ki a lángok közül. A Varsói Szerződés tagállamai azokban a hetekben rohanták le Csehszlovákiát.

*

Hogy az avantgarde színjátszás közel sem az ordítózásban és trágárságban merül ki, azt a budapesti Tháliában bemutatott Kalevala előadás tapasztaltam. Az egyszerűségében is modern előadás döbbenett rá arra, hogy itt, a Délvidéken már a kezdetek kezdetén a tudás nélküli műveletlenséget tüntették fel avantgarde-ként. Nagymesterek voltak ebben Tolnaiék. A bűnük nem az, hogy tévútra vitték az irodalmat, hanem hogy a magyartanár-nemzedékek sorát tették szellemi meddőkké, akik a liberális ökörségekkel tovább fertőzik a délvidéki magyar tanulók gondolkodását. Nem sokáig. Úgy tűnik, a szellemiség visszafordíthatatlan károkat szenvedett.

*

Rózsa Sándor zentai vegyészhallgató szervezőképességének nagyszerűségét bizonyította, hogy az újvidéki Tribün alagsorában klubesteken találkozott tömegesen a magyar fiatalok. A szervező honi munkájának a hírhedt sajtóper vetett véget, amikor is védője, Várady Tibor, a Symposionnak és főszerkesztőjének bőrét mentve, Rózsa Sándort koncként vetette a bíró elé. A Csád köztársaságról szóló humoreszk szerzőjétől ezt követően mindenki elhatárolódott. Kartag Nándor futott be a Tribün műsorszerkesztőségi ülésére, hogy egyöntetűen szavazzunk Sándor menesztésére.

*

Szabadkán a Gyakorló Általános Iskolában helyettesítettem, amikor ismét megvonták a választási lehetőséget tőlem. Kiborotvált, ősz hajú ember, az iskola párttitkára rontott be a tanáriba, hogy minden ott dolgozónak el kell ítélnie Sutyit, a tornatanárt, mert önkényesen teremtett rendet az órán.

– Egyik fiú nem rakta sorba cipőjét, ezért Sutyi vesszőfutást rendelt el. A szocializmus krémjének gyerekét verette meg! – mondta az áttetsző bőrű úriember.

*

Hosszúra sikeredett éjszaka után Újvidéken kapatosan tartottunk hazafelé, amikor Garai megbotlott, és beverte fejét a zsinagóga előtti vaskerítésbe. Két kézzel a vasrácsba kapaszkodva bezártság érzése támadhatott, mert ordítani kezdett:

– Engedjete ki, engedjete ki!!

Másnap Penavinné nyelvtan óráját bóbiskolta végig.

– Garai, kérem, maga szerint ...– fordult a nyugodtan szunyókáló barátunkhoz a tanárnő.

– Mit Garai, kérem – csattant fel a megszólított –, majd a vizsgára megtanulom – mondta mogorván. Homlokát fogva a mellette ülőhöz fordult:

– Csíkokban fáj a fejem – mutatta neki a vasrács nyomait.

*

A hetvenes évek elején erdélyi barangolásom során kerültem el Sepsiszentgyörgyre. A Megyei Tükör szerkesztőségében feszült légkör fogadott. Magyarai Lajos a lap korrektúrájával a Szent Anna tóra ment, és napok óta nem jelentkezett. Három napig egyfolytában ivott a festői szépségű üdülőhelyen. Azokban a napokban zajlott a Román Kommunista Párt kongresszusa.

*

Udvarhelyre menet egy kis faluban megálltunk kávé inni. Egy asszony meglátta Bartis Ferencet, a marosvásárhelyi költőt.

– Az Isten küldött erre Ferikém. Nagyon jót tenél, ha meglátogatnád István bátyánkat. Nyolcvan túl van, és nagyon beteg..

Elvezetett bennünket az ágyban fekvő öreghez, aki, amikor meghallotta, hogy Bartis Ferenc, az Igaz Szó szerkesztője látogatta meg, párnája alól elővette nagyformátumú füzetét, és könnyes szemmel olvasni kezdte verseit.

– Életem legszebb pillanata ez, hogy költő hallgatja megszenvedett soraimat – fogta meg Bartis kezét az evilágból távozni készülő öregember.

*

Székelyudvarhelyen betértünk egy könyvesboltba.

– A könyvből szeretnék jugoszláviai magyar barátomnak ajándékozni. Van-e még belőle? – fordult

a kiszolgálónőhöz a világ legtermészetesebb hangján Bartis Feri, a román börtönöket megjárt költő.

– Milyen könyvet? Hogy hívják? – néztek össze értetlenül az árusok.

*

Kirándulásaink során meglátogattuk Szervátiusz Jenőéket. A tisztafát mesterien formáló szobrász alkotásait nézegettük, miközben ő az alakjainak mintául szolgáló emberekről mesél nagy-nagy szeretettel. Fia, Szervátiusz Tibor ugyan nem volt otthon, de vendéglátónk bevezet bennünket műtermébe.

– Tibor vassal dolgozik. Ennek a most készülő szobornak a Dózsa György címet adta.

*

Tamási Áron szülőházához tartottunk Farkaslakára. A ház üres. Egy lélek sem mozdul a rekkenő hőségben. A szénapajtában egy delelő székelyharisnyás embert pillantottunk meg.

– Tamási Gáspár vagyok – mondta, miután sikerült felébresztenünk. Miután megtekintettük a berendezett emlékszobát, a konyhába ültünk le, fenyővízzel kínált bennünket. Közben betoppant Anna néni.

– Mind elfogyott már – tárja szét kezét a közel hetven éves öccs, amikor az akkoriban megjelent könyvéből kértem.

Az autónál Anna néni lép mellém. Köténye alól egy könyvet nyom kezembe, tegyem el gyorsan, ne vegye észre Gáspár. Vadon nőtt gyöngyvirág, írta Tamási Gáspár. Még jó, hogy induláskor megpakoltam utazótáskámat hullahopp-harisnyával, volt mit adjak Anna néninek.

*

Kolozsvárott a Szent Mihály templommal szemben egy telefonfülkében lapozgattam a telefonkönyvet. Kányádi Sándor nevével tárcsáztam.

– Szevasz – mondta egy barátságos hang. Et-tél? Pénzed, lakásod van-e? – kérdezte gondoskodóan.

*

– Isten hozott benneteket! – örült meg nekünk, ismeretleneknek Tóth István, kolozsvári költő. A kert végén rönkökből felállított asztalnál ismerkedtünk egy-

más irodalmi nézeteivel. István felesége kávé telt elénk, majd visszafutott a konyhába borvizért.

– Engedd meg, hogy a te csészédből igyak kávé, nehogy a feleségem észrevegye – mondta a néhány hónapja szívinfarktuson átesett költő. Könyvtárában megbocsátó mosollyal arcán hallgatta, míg Kasákról áradoztam neki.

*

A Korunk szerkesztőségéből Veress Zoltán vezetett át a Helikon Kiadóba. A vezérigazgató és Hervay Gizella fogadott bennünket, hogy bemutassák az erdélyi irodalom könyvtermését. Még szerencse, hogy a temerini Hevér János autójával mentünk, az ajándékba kapott könyveket nem bírtuk volna hazahozni.

*

Este egyedül bolyongtam Hunyadi Mátyás szülővárosában. A Szamos partján egy térre keveredtem, amelyen egy jellegtelen modern postaépület éktelenkedett. A parkban azonban magyar szavak szűrődtek át a félhomályon. Az élesen kikörvonalazódó csoportban külön társaságot képeztek a sötét ruhát, kalapot és a ráncos csizmát viselő legények, meg a piros és fekete színű szoknyás lányok.

– Juli te, gyere mán ide, beszéljessünk..

– Mindjárt csak táncolok egyet – fordult oda egyik legényhez a megszólított, és azon nyomban táncolni kezdtek a maguk énekelte dalra.

Sok évre rá Kányádi Sándor Piros és fekete című versét hallgatva villant elő a gyönyörű piros bársony szoknyákban táncoló lányok és a fekete ruhás legények emléke.

*

A Mátyás király szülőházában elhelyezett Dácia Kiadóban Lászlóffy Csabával ismerkedtem meg. Ő Aladár költészetéről és Szilágyi Domokosról mesélt. Öregeste volt már, mikor udvari lakásukból kikísért. A kapuban megemlítettem neki a Szamos-parti élményemet.

– Igen, minden csütörtöki napon kapnak kimenőt a környékbeli falvakból Kolozsvárott szolgáló lányok és legények. Ilyenkor ott nem csak egymásnak örülnek,

hanem a közösen eltöltött órákban ez a kis közösség az otthon maradottaknak is küld haza szeretetük melegségéből azzal, hogy felidéznek az otthoni emlékeket.

*

A Népkörben Végel László találkozott az olvasókkal. Volt ott szó mindenről. Végel a rá jellemző identitástudat zavarodottságával beszélt arról, hogy ideje lenne tudatosulnia bennünk, hogy nekünk mégis csak Belgrád a fővárosunk és nem Budapest.

– Nem ártana a tévéantennákat is átállítani – vallotta Ristićtyel egyetemben.

– A gyökereinket azért mégsem kellene feladni – próbálkoztam az ellenvetéssel.

– Ez populista nézet. A gyökereket nem illik nézegetni – mondta, miközben Esti Kornél világpolgári magatartását emelte ki követendő példának.

Azon töprengék, hogyan is nevezi a pszichiátria azokat, akik a műalkotások hőseit próbálják majmolni.

*

A ristići színház kártékonyágát felvető kérdést követően Végel mentegetni kezdte az ámokfutó rendező-igazgatót.

– Ne feledjék, Ristić akkor adott munkalehetőséget Sziveri Jánosnak, amikor attól mindenki elfordult. És hogy ki hozta Szabadkára ezt a magyar kultúraromboló avantgard zsenit? A város és a tartomány értelmiségi rétege – mondta a liberális marxista esztéta.

*

Budapestről fiatal prózáírók felolvasóestre érkeztek Szabadkára. A könyvtár vendégszobájában társalognak a helyi vezérekkel. Tolnai ismerteti velük Szabadka jelentős építményeit. Egész idő alatt a zsinagógát ecseteli nekik, a Városházára és a többi szecessziós épület bemutatására már nem futotta erejéből. A felolvasott novellákból aztán kitűnt, valamennyien Esterházy Péter irodalmi állóvizében tocsognak.

Kovács Nándor